

Є.Є. Гончарова ПУСКУ

УДК 371.013 : 316.34

Диференційований підхід як невід'ємна складова педагогічної майстерності

Об'єктом дослідження є диференціація навчання іноземної мови студентів вищих навчальних закладів. Подається типологія диференційованих вправ для індивідуалізації процесу навчання іноземної мови в залежності від рівня підготовки студентів.

The object of the author's investigation is the differentiation of teaching foreign language process at higher school. The author presents the typology of differentiated exercises for the individualization of the process of teaching foreign language depending on the level of student's knowledge.

Ключові слова: педагогічна майстерність, диференційований підхід, дидактичні здібності, тренувальні вправи, вивчення іноземної мови.

З новим етапом розвитку суспільства спостерігається не тільки підвищення ролі викладача, але й ріст вимог до його професіоналізму. І. Г. Фіхте стверджував, що викладач вищих навчальних закладів повинен допомагати студенту – "стати своїм власним учителем". А для досягнення цієї мети викладач повинен бути не тільки професіоналом, але й особистістю, здатною долати труднощі і творчо працювати. Саме його педагогічна майстерність допомагає студенту усвідомлено реалізувати свої потенційні можливості, коригувати особисту освітню програму, набувати досвід для подальшої творчої самореалізації. Педагогічна майстерність - це високе мистецтво навчання і виховання, що постійно вдосконалюється, в основі якого лежать професійні знання, уміння і навички, які постійно формуються [5, с. 20]. Однією з складових частин педагогічної майстерності є дидактичні здібності. Дидактичні здібності - це уміння викладати матеріал доступно, цікаво, чітко, тобто це уміння індивідуального підходу до студента. Бо студентський

колектив об'єднує людей з різними індивідуальними психологічними особливостями, які виявляються в їх поведінці і складають ту об'єктивну реальність з якою і повинен рахуватися викладач.

Глибина і якість знань, загальний рівень професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови залежить від того, наскільки зацікавлено, активно і творчо студенти засвоюють матеріал. Тому зусилля викладачів спрямовуються на пошук найбільш раціональних методів викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Для якісного оновлення системи навчання особливого значення набуває проблема диференційованого підходу.

Під диференційованим підходом ми розуміємо навчання студентів іншомовному мовленню у групі за єдиною програмою, але з урахуванням їх індивідуально-психологічних особливостей [2:69].

Проблемою диференційованого підходу до навчального процесу у вищих закладах освіти займаються як українські науковці: В. М. Гриньова [1], А. П. Дарійчук [2], Л. Ройко [7] та інші, так і зарубіжні: Х. Раутенгауз [8], Г. Саттелер [9], І. Шонбайн [10].

Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить про постійне посилення уваги до проблеми диференційованого підходу до навчального процесу і його розвитку, збагачення його новими концепціями. Розглядаються питання глибшого вивчення індивідуальних особливостей студентів, що впливають на рівень їх навчальних досягнень, розробки нових спеціальних методик і технологій, розрахованих на кожного студента чи групу студентів.

Диференційований підхід створює можливість:

- встановити якісні і кількісні показники володіння мовою на визначеному етапі заняття;
- домогтися усунення прогалин в знаннях студентів і досягти приблизно однакового рівня знань фахової дисципліни в академічній групі;
- формувати у студентів здатність до самостійного застосування здобутих знань, умінь і навичок;
- впливати на умови позитивної мотивації навчальної діяльності;

- забезпечити індивідуальний підхід до засвоєння знань кожним студентом; економити час викладача при одночасному поліпшенні якості контролю, застосовувати моніторинговий контроль.

Актуальність теми зумовлена необхідністю зміни усталеного підходу до вивчення граматичних структур іноземної мови студентами-словесниками протягом першого року навчання. Бо здатність контролювати речення для передачі смислу, є звичайно, центральною в комунікативній компетенції і в більшості (якщо не у всіх) компетенцій, пов'язаних з плануванням, навчанням, тестуванням, і вимагає особливої уваги до організації процесу навчання [3, с. 150]. Відзначають, що з трьох аспектів мови – фонетики, лексики, граматики – саме грамика викликає найбільші труднощі під час вивчення іноземної мови. Значна частина граматичних помилок припадає на видо-часові форми дієслова, що вивчаються саме на I курсі.

Одним із ефективних шляхів для формування іншомовних мовленнєвих умінь, є розробка портативної системи диференційованих тестів і вправ на первинне засвоєння граматичного матеріалу. Суть диференціації навчальних завдань полягає в тимчасовому спрощенні і частковій зміні навчальних завдань з англійської мови для окремих підгруп студентів з низьким і середнім рівнем навчальних досягнень з метою одержання від них кінцевого мовленнєвого «продукту», що відповідає вимогам програми, а з другого – ускладнення навчальних завдань для добре підготовлених студентів.

Процес спілкування іноземною мовою може відбуватися лише тоді, коли в механізмах мовлення студентів сформувалась система мовних операцій, які можуть виконуватись автоматично. Для того, щоб не припуститися при цьому перевтоми окремих областей нервової маси великих півкуль. І. П. Павлов вказував на необхідність застосування різноманітних подразників, що втягують у роботу різну область кори великих півкуль і що, тим самим ліквідує процес гальмування [6]. Дане дослідження дає підставу стверджувати, що для найкращого засвоєння іноземної мови необхідно створити визначену систематичність, повторність, стереотипність у прийомах як пояснення, так і

закріплення досліджуваного матеріалу під час навчання. При розгляді проблеми про створення зовнішнього стереотипу в області методики потрібно мати на увазі не тільки визначення типів вправ і їхньої послідовності, але й дозування матеріалу, а також періодизацію в часі.

На підставі аналізу відповідної методичної, психолого-педагогічної літератури [2, 3, 4, 6], та практики роботи у ВНЗ нами були визначені вимоги до структури системи диференційованих тестів і вправ та до змісту завдань.

До основних вимог щодо структури системи слід віднести:

1. Орієнтованість на досягнення кінцевого (проміжного) результатів.
2. Раціональну послідовність вправ.
3. Компактність і гнучкість системи для ефективного застосування паралельно з основною програмою.
4. Економність.

Основні вимоги щодо змісту завдань:

1. Відповідність мовного матеріалу і мовної діяльності програмі та діючим підручникам.
2. Співвіднесеність якості вправ зі змістом поставленої мети (адекватність вправ).
3. Врахування специфіки складу мовного матеріалу навчальної теми.
4. Поетапність подавання навчального матеріалу. Для організації роботи для засвоєння граматичної теми необхідні спеціальні вправи і тести, яким повинен відповідати окремий тип роздавальних карток.
 - а) Вступні (пробні) завдання, на первинне закріплення. Особливістю роздавальних карток цього типу є наявність у кожній вправі різноманітних опор, які, за концепцією С. Ю. Ніколаєвої, забезпечують найповніше сприйняття [4, с. 43].
 - б) Тренувальні, на формування вмінь і навичок застосування знань. Робота над тренувальними вправами дає початок формуванню у студентів рецептивної граматичної навички. Виконання переважної більшості таких вправ передбачає опору на малюнки або речення-модель, або поєднання цих опор.

Розглянемо систему тренувальних вправ, в основі якої покладені дані
ВИМОГИ

Варіант 1

(призначена для студентів з високим рівнем навчальних досягнень)

T-B

The Present Continuous Tense. Continue the following situation in the same way:

Example: Why is Jane lighting the fire?

Because it is cold.

1. Why are you taking these pills?

_____ .

2. Why is she taking some flowers to her room?

_____ .

3. Why are you turning on the light?

_____ .

4. Why is Jan working so hard?

_____ .

5. Why is Nick trying to dance the samba?

_____ .

6. Why are you taking some photographs out of your wallet?

_____ .

Варіант 2

(призначена для студентів з середнім рівнем навчальних досягнень)

T-C

The Present Continuous Tense. Look at the pictures and write sentences as in the example.

Example:

(to walk)

Emma and Mary are walking in the park.

1.

(to dig)

2.

(to draw)

3.

(to clean)

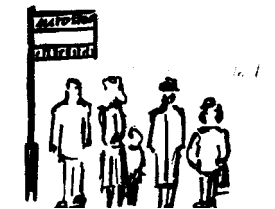
4.

(to build)

5.

(to drive)

6.

(to wait)

Варіант 3

(призначена для студентів з низьким рівнем навчальних досягнень)

T-H

The Present Continuous Tense. Look at the pictures and write sentences as in the example.

Example:

These boys / play football

These boys are playing football.

John / do his homework at that moment

These people / dance the cha cha cha

I / play tennis with my best friend

Alice and Mary / walk to work

Tom / enjoy the film

It / snow

Key		
T-C		T-H
1	are digging	1 is doing
2	is drawing	2 are dancing
3	is cleaning	3 am playing
4	is building	4 are walking
5	are driving	5 is enjoying
6	are waiting	6 is snowing

в) На перевірку, що дублюють самостійну роботу. Тести і вправи розроблені для перевірки ступеня сформованості навичок після роботи над певним обсягом навчального матеріалу. В основі таких тестів і вправ лежить механізм пригадування.

г) Контрольні (творчі) на формування вмінь та навичок застосування нового матеріалу в незнайомих для студентів ситуаціях.

5. Кожна з вищевказаних вправ повинна містити не менше 6 і не більше 12 речень.
6. Для студентів з високим рівнем знань завдання мають бути більш тренувального та творчого характеру.
7. Завдання поступово повинні ускладнюватися для розвитку потенційних можливостей студентів.

Результати тестування, спрямованого на аналіз рівня знань граматичних структур англійської мови студентами, що проведене на базі першого курсу філологічного факультету Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка протягом першого місяця навчання в 2005 р., показали, що з 126 опитуваних тільки 21,5% мають достатньо високу підготовленість до подальшого успішного засвоєння граматичного матеріалу, решта потребують систематизації набутих у школі знань.

Проведене тестування дає підставу стверджувати, що дана тема заслуговує уваги, подальшого дослідження, вдосконалення і застосування в практичній діяльності.

Література.

1. Гриньова М.В. Диференціація та інтеграція навчання. Робота з учнями різних рівнів розвитку, особистісно – орієнтоване навчання / Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки. – Київ – Полтава, 2002. – 2т. – т1. – С. 196–204.
2. Дарійчук Л.П. Психолого-педагогічні аспекти організації диференційованого навчання студентів – не філологів у процесі навчання іноземної мови // Вісн. Київ. Нац. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка. Сер. Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 2001. – Вип. II. – С. 69–72.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладення, оцінювання. – К.: Левіт, 2003. – 261с.
4. Ніколаєва С.Ю. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови / Організація та забезпечення процесу навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 1987. – Вип2(4). – С. 37–47
5. Основы педагогического мастерства. – К.: Вища школа, 1987. – 207с.
6. Павлов И.П. Физиология высшей нервной деятельности // Двадцатилетний опыт объективного изучения высшей нервной деятельности (поведения) животных. – М.: Медгиз, 1951. – С. 387–388.
7. Ройко Л. Психологія диференційованого навчання слухачів підготовчого відділення // Наук. вісн. ВДУ. – 1998. - №2. – С. 32–34
8. Rautenhaus Heike. Innere Differenzierung. Englischunterricht an Hauptschulen: - Berlin, 2000
9. Sattler Gerd. Untersuchung über Differenzierungss – trategien im Englischunterricht an Grundschulen. – Berlin, 1989.
10. Schönbein Ruth. Differenzierung im Computerlernen / Englisch, Jg. 21, H. 3. – 2003. – S. 11–21